

*Težko je biti samemu v teh dneh,
postoj ob meni, dokler sva še živa
in v ta nemirni blazni čas
moj jaz med naju razdeliva!*

*V so tiho radost moškega srca
položil bi ti rad v naročje belo,
kot se galeb, višin in sonca truden,
na živem valu morja odpočije.*

IV.

*Življenja rja razjeda me počasi,
a v žaru tvojih rok bi se prekalil,
v ljubezni tvoji bi se ves pretalil
kot zvon, ki ga zvonar na novo vlije.*

*Vem, v srcu čutim, kličem te zaman.
Vestalka v črnem si, ki plamen sveti
si s trpkim smehom sama ugasila,
ko hotel se je v kres razplameneti.*

*Tako sem v svojem upanju izdan,
vseh zvezd sijaj si v meni ugasila,
omamno noč je zarja prepodila,
neusmiljeno prihaja novi dan.*

ŽEJA

ANTON INGOLIČ

Gospa Koresova ima v Halozah vinograd, zelo velik in lep vinograd, kar zanjo ni nič izrednega, saj ima v mestu še trgovino in dvonadstropno stanovanjsko hišo, toda njenim viničarjem, Trčkovim, je njen vinograd vse. Vdova Koresova rada zatrjuje, da ne živi od vinograda, da ima s Halozami prav za prav same skrbi, veselja in dobička malo, Trčkovi, ki stradajo na njeni krpi zemlje, pa pravijo, da živijo samo od njenega vinograda, živijo pač, kakor hoče Bog, ki določa letino, in milostna gospa, ki določajo zaslužek. Mlada postavna vdova tudi pravi, da ima v mestu udobnejše stanovanje, da je haloško res samo za nekaj dni, dasi ne more tajiti, da ni v njem preživela že marsikatero burno noč, Trčkovi pa so

zadovoljni s svojo kočico, čeprav je v primeri z gosposko hišo pravi brlog. Skratka: Amalija Kores, posestnica in trgovka, ki proda letno dvajset do trideset polovnjakov sortiranega vina, smatra svoj vinograd za veliko skrb, a dvajset, trideset tisočakov letnega dobička le kot nameček k onim, ki jih dobiva iz trgovine in hiše, Trčkovi, ki imajo ob koncu vsakega leta kot čisti dobiček leto dni težkega dela in stradanja, pa so navezani z vsako svojo mislijo na slednjo trto, ki jim je izročena samo v varstvo in nego.

Čeprav ne godrnjajo niti zoper gospoda Boga, ker jim ni naklonil lepšega življenja, niti zoper milostno gospo, ker je tako skopa pri plačilu, vendar imajo tudi oni svoje posebne, skrite želje in željice. Najbolj se jih zavedajo, ko so še otroci; tedaj so tudi največje in najsmelejše, pozneje jih je z vsakim letom manj in so bolj skromne, dokler ne ostane navadno ena sama, a še ta se jim ne izpolni, z njo vred jih polože v blatno ilovico.

Le staremu Ignacu Trčku se je izpolnila tik preden je za vselej zatisnil trudne oči.

Marellice so bile v najlepšem cvetju, ko so se neke nedelje zbrali vnuki starega Trčka na klopi pred gosposko zidanico gospe Koresove. Klop je kaj preprosta, pač zato, da bi mestni gostje, navajeni oblazinjenih stolov, videli, kakšno je življenje v Halozah, toda hiša je na novo prebeljena, ima velika okna, ki so bila tistega nedeljskega popoldne — kakor navadno — zaprta z zelenimi vetrnicami, prostorno zastekleno verando in sončen balkon nad njo. Vežna vrata so bila široka in visoka, na zunanji strani podbojev je pribitih na vsaki strani po pet ali šest podkev. Koresova veruje, da prinašajo srečo; ve za vsako posebej, kje jo je našla in kaj se je zgodilo kmalu potem; tistega leta, ko je našla dve, ji je umrl priletni mož in ji zapustil svoje veliko premoženje. Za hišo rasto smreke, takoj pod njo pa leži vinograd; širi se na levo in desno, padajoč v globino v obliki amfiteatra, na dnu katerega čepi borna viničarija.

»Kdaj bodo le prišli?« je vprašal štiriletni Tonček, najmlajši med njimi, ko so že dolgo časa kar tako sedeli, prepustivši se soncu, ki tega dne prvič ni skoparilo z blagodejno toploto.

Bratje in sestre se za njegovo vprašanje niso niti zmenili. Lojz, najstarejši, ki mu je bilo že dvajset let, se je oziral po vinogradu, ukvarjajoč se z mislijo, koliko dni bo še treba, da bodo končali s kopjo, Pepek, komaj leto mlajši, a že na videz močnejši, se je oziral daleč preko vinograda na cesto spodaj v ravnini, begal je po njej, ustavljajoč se predvsem tam, kjer so večje in manjše gručice hiš pričale o živahnem nedeljskem življenju, kakor ga bi bil spoznal ob redkih popoldnevih, ko se mu je bilo posrečilo pobegniti od doma. Nekaj let mlajša Micika je napeto čakala, da bi zaslišala kukavico; mati ji je bila dala od njenega tedenskega zaslužka dinar, zato bi jo bila rada slišala prav danes, da bo imela vse leto dovolj denarja. Tudi Franček in Hanika, ki sta hodila še v šolo, sta imela svoje skrbi,

Frančku se ni ljubilo odgovarjati na takšno vprašanje, saj nihče ne more vedeti, kdaj bo prišla gospa, včasih pride sredi tedna, ostane nekaj ur in odide, drugič pride v nedeljo in ostane po dva, tri dni, včasih pride sama, tedaj navadno ni dolgo, če je z njo kak gospod, pa ostane dalje časa. Hanika, ki bratčevega vprašanja niti dobro razumela ni, pa je brezizrazno buljila nekam predse, ne da bi videla kaj določnega in mislila kaj posebnega.

A Tonček bi bil vendarle rad vedel, kdaj bo prišla gospodarica. Vprašal je še enkrat in dodal: »Navadno so prišli še pred kopjo, letos pa jih ni že od svečnice.«

»Boš jih menda že dočakal!« ga je slednjič zavrnil Pepek. »Bodo že videli, da si shodil, saj je res že zadnji čas!«

Tonček se je spustil s klopi in stopil previdno k ograji, ki je ločila ozek pas trate pred hišo od vinograda. Njegove vodenosive oči so se mu za hip vžgale. Da, gospa bo prišla in videla, da že hodi, lahko bo stopil k njej in ji poljubil roko, kakor to delajo Hanika, Franček, Micika, Pepek in Lojz in celo ded in mati. Zdaj je moral samo od daleč gledati, kako so ji drugi izkazovali spoštovanje, saj se ni mogel ganiti z domačega praga, kamor ga je prinesla mati ali Micika. Tudi je včasih ta ali oni dobil kako jabolko, nanj pa ni padlo nikoli nič, gospa ga najbrž še opazila ni. Stopal je sem in tja ob ograji, držeč se zanjo, da ne bi padel, ni se še čutil sigurnega na nogah; ko so začeli s kopjo, je lahko prvič prišel sam pred hišo, šele tega dne je prilezel po strmini sem gori, kjer še ni bil nikoli.

»Kako imajo v hiši?« Ni mogel molčati, zadnje dni se je toliko novega zgodilo v njegovem življenju, da je mahoma oživel iz omrtvelosti, ki ga je leta in leta hromila. Že od nekdanj je bila zanj največja skrivnost mogočna hiša vrhu vinograda, zaprta skoraj vse leto.

»Da bi videl, kakšna je! Skoraj tako lepa kakor cerkev!« je vzkliknila Micika, spomnivši se gladkih tal, nenavadno bleščečega pohištva, svetlih posod in velikih slik po stenah, ki niso prikazovale svetnikov, a so bile vendar lepe. »Kolikokrat sem že bila v njej, vsako sobo poznam! Pozabil bi hoditi, če bi stopil vanjo.«

Hanika se je topo zasmejala.

»A ona v mestu je še lepša!« se je oglasil Lojz. »Da bi jo videli! Visoka je in več oken ima kakor šola!«

»Mislim, da je v mestu popolnoma drugače kakor tu,« je spregovoril slednjič Pepek. »A ne samo v mestu, tudi spodaj v Dolencih, Dravcih in drugod. Mislim, da je mnogo bolje kakor pri nas. Šeronov Mihec mi je pravil, da se več zasluži. Mislim, da ne bom ostal dolgo več tu.«

»Kaj hočeš v dolini!« ga je zavrnil Lojz. »Nisi navajen ljudi in ne dela! Tu smo doma in tu bomo ostali! Še veš, Mejašev je šel predlanskim nekam na Polje, že spomladi se je vrnil. Tam doli ni za nas!« Lojz je govoril, kakor ostarel očanec.

»Za njega že ne, ker je preboječ,« je ugovarjal Pepek bratu in svojim pomislekom. »Kako drugače more biti, če imaš v nedeljo denar in lahko stopiš v gostilno, naročiš liter in povabiš tovariše. Čez leta si kupiš tudi kolo. Si videl, kako se spodaj vozijo?«

»Tudi jaz mislim, da je spodaj lepo,« je pritrdil Tonček, strmeč v dolino in misleč na tisti čas, ko bo lahko prvič odšel tja doli in videl vse to, o čemer je doslej samo slišal: gostilno, trgovino, cerkev, šolo in še marsikaj.

Spet so obmolknili. Vsakdo je mislil svoje ali pa nič in se predajali vročemu soncu.

»Jaz pa rečem, da bodo dedek kmalu umrli in potem bom spala jaz na njihovi postelji!« se je iznenada oglasila Hanika, ki je bila že ves popoldan tiho. Njen topi obraz je za spoznanje oživel. Fantje se niso zmenili za njene besede, imeli so jo za neumno, saj ji je bilo že deset let in je še vedno hodila v prvi razred, toda Micika jo je takoj zavrnila: »Ne boš! Mati so rekli, da bom spala jaz!«

»Ne, jaz bom spala! Meni so obljubili dedek, postelja je njihova. Še včeraj so mi rekli, da ne bom več dolgo čakala.«

A Micika je trdila, češ da bo obveljala materina beseda.

»Spali bosta pač skupaj,« je modro odločil Lojz. »Sicer pa bodo dedek gotovo še živeli, že pet zim pravijo, da bodo umrli pred kopjo, a ko skopljemo, nič več ne govorijo o smrti in živijo dalje. Tudi letos bo tako!«

»Vendar so letos slabši, kakor so bili prejšnja leta!« Pepek se je vrnil za hip s potovanja po dolini. »Sredi rezi so morali odložiti škarje in zdaj jih že tri tedne ni na spregled, čeprav pravijo vsak dan, da bodo vstali. Slabo je z njimi, čeprav imajo šele dva in sedemdeset let. Spodaj v dolini ljudje z njihovimi leti še orjejo, sekajo drva in hodijo bolj ravno kakor naš oče.«

»Če res ne bo drugače, pa bova spali skupaj,« je Hanika čez dolgo pritrdila bratu.

Spet so obmolknili.

Šele ko so spodaj v koči zacvilila vežna vrata, so se zganili in pozorno pogledali navzdol.

Pred kočo se je pojavil stari Trčko.

»Ded so vstali!« je vzkliknil Tonček, ki ga je bil prvi zagledal.

»Še dolgo boš čakala na njihovo posteljo!« se je zasmel Tonček brez usmiljenja, pa tudi brez škodoželjnosti.

Hanika se je spet zastrmela nekam predse, ostali pa so več ali manj pozorno motrili starca, ki si je pred soncem zaslonil oči z dlanmi in se presenečen oziral naokoli. Ko je zagledal otroke, se je nameril proti vinogradu.

»Grem jim naproti!« Tonček se je spustil po hribu navzdol, vendar mu je šlo po nogah prepočasi, zato je legel in se skotalil pred starca. Počasi sta

lezla navkreber, Trčko, ker so mu noge že oslabele, Tonček, ker njegove še niso imele dovolj moči. Trudoma sta se privlekla do klopi.

»Grejete se kakor martinčki,« se je Trčko nasmehnil otrokom. Spustil se je na klop mednje. Pošteno se je bil zasopel, zato sprva ni mogel spregovoriti kaj več. Šele čez dolgo je nadaljeval. »Dosti ste napravili, nastopilo bo najbrž slabo vreme, dež je potreben, zemlja je suha, le škoda, da niste mogli končati s kopjo.« Govoril je naravnost predse, čeprav so bile vse njegove besede namenjene predvsem Lojzu, ki je sedel ob njem.

Lojz se je ozrl proti Pohorju. Temni oblaki so se zbirali nad njim, tudi veter je postajal močnejši in hladnejši, a sonce je žgalo še prav tako kakor prej.

»Ali očeta še ni iz mesta?« Šele zdaj se je okrenil za spoznanje k Lojzu, ki je v odgovor odkimal. »Je že res. Dva tedna kop, nato tri ure v mesto in tri nazaj; nekdo bi že lahko prišel in prinesel denar.« A kakor da mu je postalo žal zaradi teh nejevoljnih besed, je takoj popravil. »Tako je bilo vedno, že tedaj, ko so živeli stari gospod, Bog jim daj sveta nebesa. Seveda, kaj bi se vozili tako pot iz mesta, konji se upehajo in od ceste sem gori tudi ni blizu. No, da ste le toliko napravili, gospa bodo gotovo zadovoljni! Vem, težko je za delavce, zima je dolgo držala, zdaj bi pa radi vsi naenkrat okopali.«

»Vinkelmanovi in Dobnikovi so že gotovi. Dobili so delavce, ker so plačevali po deset dinarjev in za južino so dajali, pomislite, vina,« je povedal Lojz. »Naša gospa so pretrdi za denar, vina pa ne bi dali za ves svet.«

»Tudi stari gospod Kores so bili takšni, denarja ni bilo mogoče dobiti od njih in tudi ne vina.«

»Ko bodo prišli, bom stopil k njim in jim poljubil roko!« je zaklical Tonček iznenada.

Trčko ga je pobožal po glavi. »Revček, res je že čas, da si shodil, bali smo se že, da ne boš nikoli stopil na noge!«

Tedaj se je oglasila spodaj v gozdu kukavica. Micika je takoj vzela dinar v roko, napravila peščico in začela z njim škrobotati.

»Letos bom imela več denarja, kakor lansko leto!« je ponavljala svetlih oči.

»Saj ga tudi lahko imaš, lansko leto si še hodila v šolo, a letos že delaš in si služiš kruh. Tudi jaz sem začel s tvojimi leti.« Trčko je s toplim nasmehom pogledal po drobnem dekletu. Prijetno mu je bilo zaradi sonca, okopanega vinograda, cvetočih marelic in zaradi otrok, ki so bili zbrani okoli njega kakor že dolgo ne.

Ob nedeljah je že od nekdanj rad posedal vrh vinograda. Sprva ga je zanimala gospodarjeva hiša, pozneje mu je pogled uhajal v dolino, vabile so ga pesmi iz gostiln ob cesti, klicalo ga je mesto. Upal je, kakor mogoče zdaj Pepek, da bo odšel kam v svet in se mu ne bo treba ubijati po ilovnatem

vinogradu, a ni šel nikamor. Ostal je tu, kakor je ostal njegov sin Naca in bodo ostali vsi Trčki. Obdeloval je gospodarjev vinograd, rezal trto, jo okopaval in škropil, ob trgatvi nosil brento in pomagal pri stiskalnici; tako je bilo prva leta, ko je še živel oče, po njegovi smrti je vodil vse delo sam, gospodar je samo prihajal vsako leto po mošt.

»Kakšno bo le letos vino?« je vprašal Lojz zaskrbljen, kakor bi bil vinograd njegov.

»V božjih rokah je še in naših,« je odvrnil Trčko. »Kop je bila sicer pozna, a to nič ne pomeni. Že večkrat je bilo tako, a vino je bilo sladko, da bi ga pili sami angelci.«

Lojz je molče prikimal, Franček in Micika pa sta se dvignila; prvi je dejal, da mora pogledati h kravi, druga je rekla, da gre krmit prašiča. Nista še bila spodaj pri koči, ko je daleč od Pohorja votlo zabobnelo.

»Grmi! Grmi!« je zaklical Tonček in kot kamen padel na travo. Tudi Hanika se je spustila na zemljo in se začela valjati, da bo našla mnogo gob.

Lojz je doslej gospodinjino vino komaj pokusil. Za delo dobe jabolčnik, le o veliki noči in božiču jim daje gospa po tri zelenke vina, nanj pride komaj toliko, da se mu potem svet zdi nenavadno lep, da je zidanica kakor palača, o kakršnih je včasih čital v pravljičah, in se zbudi v njem želja, da bi ga dobil vsaj enkrat toliko, da bi se ga napil in potem obležal pod vinogradom, strmel v nebo, in prav nič mislil in delal.

Ista želja je razjedala vse življenje tudi starca.

Ko sta začela govoriti o vinu, se je takoj predramila in ga kmalu vsega prevzela. Domislil se je, kako dober je traminec tam s spodnjega dela, kakšen je burgundec z leve strani in laški rizling z desnega vrha. Komaj toliko je polzkusil razne vrste, da jih pozna. A še nikoli ni bil pijan vina iz vinograda, ki ga je zasadil od prve do zadnje trte, in bi še zdaj lahko povedal za vsako trto posebej, kdaj jo je vsadil in kako je obrodila to ali ono leto. Kozarec ali dva ga je često spil, posebno ko je prišla gospa in je pomagal pospravljati steklenice in kozarce, tedaj je namreč smel izpiti, kar je ostalo v kozarcih, toda ni se še zgodilo, da bi dobil zelenko ali dve in bi mu bili rekli: »Ná, Trčko, tu ga imaš in ga potegni, da boš videl, kakšnega si nam pripravil! Dobro si zregulil vinograd, skrbno sadil trto, jo obrezal, okopal, zvezal in poškopil! Pij in napij se ga!«

Oblaki, ki so se raztegnili od Pohorja skoraj nad vinograd, so naposled zakrili sonce. Takoj potem se je ohladilo, grom se je približeval. Hanika in Tonček sta se privaljala spodaj do kočice. Trčka, ki ga je malo prej še grelo, je začelo mrziti. Vendar se ni dvignil. Grlo ga je čedalje bolj žgalo, živo se je domislil, kako so leto za letom nalagali ogromne sode mošta na vozove, kako jih je vselej smel spremljati samo doli na cesto, od koder se je vračal sem gori sam, da bi čuval obrani vinograd; gosposka hiša, kjer je ostal le sodček najboljšega za goste, je bila skrbno zaklenjena.

Postalo mu je grenko.

»Oče, dež bo prišel,« ga je opomnil Lojz, »morali boste v kočo.« Vstal je, da bi odšel z njim.

»Ne bo sile, pred nočjo ga ne bo, skoraj mesec dni sem ležal v kamri, dobro mi de, da me malo pregreje sonce in prepiha veter. Pojdi, bom že prišel!«

Lojz je ostal nekaj časa pri starcu, slednjič se je spustil po sadovnjaku navzdol, da bi gredoč pogledal, kako bodo cvele češnje in slive. Trčko je ostal sam na klopi. Ob spominu na delo, ki ga je opravljal vse življenje, ga je bolj in bolj žejalo, kakor da mu gori drobovje od žeje.

Ko so padle prve kaplje, je prišel Tonček ponj. »Oče, pridite, mokri boste.«

Starec se je dvignil. Bil je onemogel kakor star kol v vinogradu, ki so ga zasadili pošev v znamenje, da ga bodo čimprej zamenjali z novim. »Pojdiva tu skozi vinograd!« je povabil dečka.

Tonček se je pognal proti sredi vinograda, kjer je vodila strma pot do njihove koč. S težavo sta se spuščala. Trčku je primanjkovalo sape. Tudi noge so mu odpovedale in za hipe ga je prešla slabost, da se mu je stemnilo pred očmi, tudi Tončka so noge komaj nosile, vendar ni maral zaostajati za dedom.

»Jezus, oče, kaj vendar mislite!« se je zavzela snaha, ko sta pridrsala v sadovnjak. »V postelji bi morali ostati, v postelji!«

Trudoma je spravila starca v kamro, kjer je stala med žrmljami in drugo ropotijo njegova postelja. Trčko je ves čas godrnjal; ko je ostal sam, je skušal spet vstati in naročiti Lojzu, naj mu prinese vina, vendar je bil preslab, da bi se dvignil ali zaklical otrokom, ki so se pred dežjem stiskali pod kap.

Šele ko mu je Micika zvečer prinesla v lončeni skledici koruzne juhe, je zamahnil z roko in zašepetal s suhimi ustnicami: »Žejen sem, prinesite mi piti!«

Micika mu je prinesla ročko jabolčnika; bil je sicer odmerjen samo za delavce, a že ves čas so si ga delili z njimi. Trčko je prijel za ročko, si jo s trudom prinesel do ustnic, a še preden so se namočile v pijači, jih je odmaknil.

»Vina bi rad!« Počakal je trenutek. »Našega vina! Čuješ, našega...« je nadaljeval sicer šepetajoče, a silno.

»Saj ga nimamo!« se je Micika skoraj zasmejala.

Starec je dvignil glavo.

»Prinesi mi vina, pravim, našega vina!«

Micika je plaho pogledala v njegove oči, ki so se svetile, kakor da leži v njih nenavadna luč. Zbegana se je umaknila iz kamre.

»Oče!« je dejala svojemu očetu, ko se je vrnil iz mesta. »Dedek bi radi našega vina. Pojdite k njim! Najbrž se jim je zmešalo.«

Mladi Trčko, po obrazu in letih med Lojzkom in starim Trčkom, je odšel v kamro. »Kaj bi radi, oče?«

»Prinesi mi vina,« je zaječal starec, »vina tiste trte, ki sem jo zasadil, okopal, obrezal in poškopil! Žejen sem, ne bom mogel umreti brez njega, rad bi ga pil in se ga napil. Našega, mojega vina! Čuj, prinesi mi ga!«

Mladi Trčko bi se bil ob drugih prilikah zasmel taki očetovi želji, rekel bi mu, da se je napil, in ga brez besede pustil. Toda očetove besede so bile izgovorjene s takim glasom in v njem samem je že od nekdaj tlela ista želja, da se ni mogel niti nasmehniti. Stopil je k postelji in vprašal resno: »Vina bi radi? Nimamo ga, gospe ni tukaj, a čeprav bi bila, ga najbrž ne bi dala!« Spomnil se je svoje komaj opravljene poti. Odšel je bil k njej, da ji poroča, kako je z delom, kako kaže vinograd in dobi plačilo za one težake, ki so jih opravili v zadnjih štirinajstih dneh. Preden se je poslovil, mu je dala četrto vina, toliko je bilo, da ga je potem še bolj žejalo in je moral v gostilno, kjer se je napil slabega vina, misleč na ono, ki ga je pridelal sam v gospodinjinem vinogradu. Zato je razumel očetovo željo, toda vedel je, da mu ne more pomagati.

»Počakajte, pojdem doli v gostilno ponj!« je slednjič spregovoril, okrenivši se proti vratom.

»Ne, nočem Kovačevega, svojega hočem, čuješ, Naca, svojega! Nikoli se ga nisem napil, dovolj bi ga imel zelenko in nikoli več me ne bi žejalo.« Starec je mlaskal z jezikom, zbirajoč slino, da bi mogel nadaljevati. Roke so mu brez moči ležale na stari suknji, ki mu je služila za odejo, v očeh mu je živo telo. »Slišiš, sin,« je nadaljeval sopeč. »Prinesi mi mojega vina, ničesar drugega te ne prosim. Prinesi mi ga za zadnjo pot!«

Njegove besede so bile že kriki človeka, ki je trpel žejo dva in sedemdeset let in končno umira od nje. Naca se je spustil na skrinjo. Kako naj ustreže očetu? se je vprašal. Ali naj gre v mesto in prosi gospo? Kaj bi dejala, ko bi prišel tako pozno? Ali si ne bi mislila, da je prinesel isto vest kakor pred petimi leti, ko ji je sredi noči prišel poročat, da so vlomili v njeno hišo in odnesli sodček vina, žganje, posodo in perilo. Ko bi ji povedal, čemu je prišel, pa bi rekla, da je pijan, in ga nagnala.

»Slišiš, Naca, vina mi prinesi, umrl bom od žeje, umrl... Ne pusti me umreti od žeje! Vina, Naca, vina!«

»Oče, počakajte, šel bom k Sagadinu, zelenko mi ga bo dal, dobrega ima, zelo dobrega.«

»Ne, ne, našega mi prinesi, mojega... Za zadnje moram piti svojega...« Starec se je dvignil, toda besedice ni spravil iz sebe, premikal je le uvele ustnice in spet padel nazaj na ležišče.

Mladi Trčko se je v grozi dvignil. Zunaj je deževalo in zdaj pa zdaj zagrmelo, pred vsakim gromom se je kamra razsvetlila, vselej tedaj so se zajedle vanj očetove oči. Spet je stopila predenj ona pot pred petimi leti. Še preden ji je bil povedal vse, je zakričala: »Pazi, če nisi sam vlomil in me okradel! Zakaj bi sicer prišel ponoči!« Spomnil se je, da je zaradi tistega vloma imel opraviti z orožniki, da mu gospa dolgo ni prav zaupala, in da tako zaupljiva, kot je bila, še zdaj ni.

»Naca, prinesi mi ga, prinesi!« je končno zastokal Trčko.

V blisku, ki je kmalu zatem osvetlil onemoglega starca, strašno puščobo v kamri in njega samega, je mladi Trčko našel rešitev. Zadnjo očetovo željo lahko izpolni le, če stori to, česar ga je gospa že pred leti obdolžila. Prvi hip se je zgrozil pred to mislijo, toda ob drugem blisku ga je že svetleje obsijala.

Nekaj trenutkov je še stal kot ukopan sredi kamre, nato pa stopil k očetu in kriknil pridušeno: »Počakajte, oče, dobili ga boste, dobili svojega!«

Temen in tog se je potegnil iz kože v viharo noč.

Ko se je vrnil, so v koči že vsi spali.

Neslišno je stopil v kamro. Trčko ga je takoj začutil.

»Si prinesel?« je zahropel.

»Prinesel.« Postavil je nekaj težkega na skrinjo in z drhtečimi rokami dolgo prižigal svečo, preden je zagorela. »Tu ga imate! Burgundec je, najboljši, kar smo ga pridelali!« je zašepetal vroče.

Zelenka se je zasvetila v medlem soju slabotne luči. Trčku so se vžgale oči. Stegnil je koščene roke proti vinu. »Daj sem!«

Sin mu je izročil steklenico. Starec se je s poslednjimi močmi nekoliko dvignil in jo oprezno približal ustnicam, kakor da še ne verjame. Šele ko je zaznal znani mu vonj, se je okrenil k sinu in se mu s svetlim pogledom zahvalil. Nato je nagnil.

Zaklokalo je, kakor bi teklo nekam v velik prazen sod, šele čez čas je začelo teči mirneje.

Mladi Trčko je čakal, da bo oče odstavil steklenico. Toda starec je pil in pil. V lica mu je polagoma legla komaj opazna rdečica, tudi sicer se mu je obraz spreminjal, nekdanje gube so izginjale in oči so napeto strmele v steklenico, ki se je počasi praznila.

»Oče, ali ne bo dosti?« je vprašal.

V odgovor je starec samo odkimal, spustil glavo nazaj na ležišče, oči na pol zatisnil in pil dalje.

Zunaj je še vedno liho, toda nevihta se je bila že polehla, bliskalo je komaj toliko, da se je zaznal blisk od svetlobe brleče sveče.

Zadnji požirki so neslišno stekli po starčevem grlu.

Ko je bila steklenica prazna, jo je s trudno roko dvignil in pogledal sina, ki je stal nem ob njem. Premaknil je ustnice, a glasu ni bilo slišati iz

njih, toda sin je razumel, kaj so hotele povedati; tudi oči, ki so bile polne nenavadne blaženosti, so govorile isto: »Pil sem svoje vino in se ga slednjič napill!« A nenadoma je zaprl oči in krčevito okrenil glavo k zidu, desnica mu je omahnila in steklenica je padla na tla ter se razbila.

»Oče!« je kriknil sin in se pognal preko črepinj k mrliču.

LITERATURA NA PRELOMU

B. B O R K O

V vojnem metežu, ki se čedalje bolj razprostira po naši celini in kakor pošastna povodenj podmleva vse, kar mu stoji na poti, so ugibanja o bodočnosti samo medla fantazijska igra. Manj kakor kdajkoli v zgodovini dopuščajo dogodki, ki se s silovito naglico razvijajo na tleh vojnih konfliktov, lahkotno ocenjevanje in ceneno tolažbo. Nedotaknjena od dvoma ostaja za sedaj samo ena misel: da gre za sekularne odločitve. Zopet enkrat so evropski narodi vrgli v blazno vojno igro vse, kar imajo. »Bes hitrosti«, ki ga je povzročila sodobna tehnika, je napolnil vse javno življenje z dinamiko, kakor je človeštvo še ni poznalo. Zaverovani v zgodovinske naliike, ki pa ne povedo nič trdnega o sedanjih in bodočih zgodovinskih procesih, katerih vsak se odigrava v drugem času in prostoru; zaprepaščeni in zbegani na razvalinah tolikih svojih iluzij, mislimo na viharje ob prelomu srednjega veka v novi vek. Čitankarsko utemeljitev tega preloma, češ da sta ga povzročili iznajdbi smodnika in tiska, pa odkritje Amerike, nadomeščamo v razlagi našega časa z osvojevanjem zračnega prostora, z iznajdbo letala in njegovega živčnega zaveznika radia.

Če najnovejše podmene spravljajo potrese v vzročne zveze s tekočimi plastmi v zemeljski notranjosti, utegne biti podobno tudi s socialnimi potresi, ki prihajajo iz dinamične sile neustaljenih, neizčiščenih in etično neobvladanih, morda še neobvladljivih plasti v socialnem prostoru. Ne religiozni vplivi, zlasti še skoraj dvatisočletni vpliv krščanstva, in še manj filozofija s kategoričnim imperativom in z vsemi svojimi normativnimi nauki, niso mogli obvladati niti vodilnih plasti človeške »tekoče mase« in ji vsiliti vsaj v poglavitnih etičnih točkah tisto trdnost, ki bi jo potrebovalo človeško sožitje zlasti v dobi tolikšnega tehničnega razmaha.

Na potresnih tleh današnje civilizacije skoraj ni več temeljne vrednote, ki bi mogla ostati nepremično na svojem mestu. Povsod so današnje zanikajoče in rušilne sile, ki so morda samo konstruktivne sile neznanega bodočega dne, postavile neizbrisne vprašaje, tolikaj mučne ljudem, ki so verovali v stari svet. V razdobju med dvema velikima vojnama, ki sta se z današnjega zrelišča strnili v eno samo, z dvajsetletno pavzo, tako